

DOĞAL ANITLARIN KORUNMASINDA YASAL DAYANAKLAR

TAHİR ÖNGÖR TJK

YASA KOYUCU GÖREVİNİ YAPMIŞ

6 Mayıs 1973 Pazar tarihli 14527 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış bir yasayı tanıtmak istiyoruz. 1710 sayılı 25.4.1973 yasalama tarihli "Eski Eserler Kanunu".

"I — Genel hükümler:

Madde 1 — Tarihten önceki devirlerle tarihf devirlere ait olup bilim, kültür, din veya güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yeraltında veya su içindeki bütün yapılara, taşınır ve taşınmaz mallara ve aynı nitelikteki her türlü belgeye eski eserler denir."

"Bunlardan:

Tarihi mağaralar, kaya sığınakları,, sitler,, bunlara ait parçalar taşınmaz eski eserleri,

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, tarihten önceki devirlerden kalma insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidien) veya bunların parçaları taşınır eski eserleri teşkil ederler."

"Eski eserlerden:

Homojen oluşları ve özellikleri bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken, tabiatın veya tabiatla insanların müşterek eseri olan topoğrafik bölgelere SİT,

Korunması gereken tabiat, güzellik ve gariplikleri ile tabii ve jeolojik olayların meydana getirdiği güzel görünümlere, asırlık ağaç ve koruluklara TABİİ SİT (Tabii anıt) denir, bunların tümü ile değerlendirilerek korunması esastır."

"MADDE 3 — Devlete ait arazi ve emlak ile, özel ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan emlak ve arazide, varlığı bilinen veyahut ilerde meydana çıkacak olan her çeşit anıtlar, bütün taşınır ve taşınmaz eski eserler Devletin malıdır. Bunların kazılarla meydana çıkarılmaları, yerlerinde korunmaları, taşınır eski eserlerin müzelerde toplanmaları bu kanun hükümlerine göre yürütülür."

"MADDE 4 — Taşınır ve taşınmaz eski eserleri, yeniden bulanlar, malik oldukları veya işgal ettikleri arazinin içinde eski eser bulunduğunu bilenler veya böyle bir eserin varlığından yeni haberdar olan malik ve zilyedler, bunu en geç 10 gün içinde en yakın müzeye veya köylerde muhtarlara, bucak, ilçe ve illerde en yüksek mülkiye amirlerine bildirmeye mecburdurlar.

Bu gibi eserler, askeri garnizonlar veya yasak bölgeler içinde bulunur veya çıkarsa keza usulü dairesinde üst komutanlara bildirilir.

Böyle bir ihbarı alan muhtarlar, mülkiye âmirleri veya komutanlar veya bu gibi eserlerin varlığından doğrudan doğruya haberdar olan ilgili makamlar, bunların korunmaları için gerekli tedbirleri almakla beraber, alınan bu ilk tedbirleri de açıklamak suretiyle keyfiyeti en geç 10 gün içinde Millî Eğitim Bakanlığına yazı ile bildirmekle yükümlüdürler. Bu ihbarı alan Millî Eğitim Bakanlığı en geç bir yıl içinde gerekli işlemi yapar.

MADDE 5 — Bu kanunun tarif ve kapsamına giren eski eserleri, tarihi ve tabii anıtları bozmak ve değiştirmek, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun mütalâasına dayanmak kaydıyla, Millî Eğitim Bakanlığının izni olmadan onarmak ve içlerinde veya emniyet sınırları dahilinde, inşaat, tesisat, sondaj ve kazı yapmak, kireç ocağı ve tuğla harmanı tesis etmek, hayvancılıkta, tarımda veya herhangi bir işte kullanmak, yıkılmalarına veya tahriplerinden meydana gelen maddeleri almak, bunları geçici veya devamlı olarak herhangi bir maksatla iskân veya işgal etmek, kısmen veya tamamen tahrip etmek, tahriplerine sebep olabilecek hizmetlerde kullanmak, buralarda define aramak yasaktır.

Eski eserlerin tarihi ve tabii anıtların, şehir harabelerinin, tarihi alanların, iskân edilmesi, kullanılması, onarılması, içlerinde veya emniyet sınırları içinde inşaat, sondaj ve kazı yapılması şekil ve şartları bu kanun hükümlerine ve hazırlanacak yönetmeliğe göre saptanır.

MADDE 6 — Şahısların mülkiyetinde bulunan taşınmaz eski eserlerin tarihi ve tabii anıtların kullanma şekli Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun mütalâasına istinaden Milli Eğitim Bakanlığının izni olmadıkça değiştirilemez. Bu durum eski eserin kamulaştırılması yolunda mal sahibine herhangi bir hak kazandırmaz. Bu gibi eserlerin korunması ve onarımı için Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli aynı ve nakdi yardımlar hazırlanacak yönetmeliğine göre yapılabilir.

MADDE 7 — Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, eski eserlerin, tarihi ve tabii anıtların korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak veya aldirtmak ve bunların her türlü kontrolunu yapmak Milli Eğitim Bakanlığınca aittir.

Milli Savunma Bakanlığının idare ve kontrolunda bulunan eski eserlerin, tabii ve tarihi anıtların korunmasında, Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte hareket edilir.

Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde bulunan vakıf eski eserlerin kullanılması ve onarımı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun kararı alındıktan sonra Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılır."

"II — Taşınmaz eski eserlerin, tarihi ve tabii Anıtların tespit, tescil, korunma ve onarımı işleri ve mülkiyeti:

MADDE 8 — Taşınmaz eski eserler Milli Eğitim Bakanlığının, turizm alanında uzman kişilerin de içinde bulunduğu uzman tesbit kurulları tarafından ayrılır ve tasnif ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından onandıktan sonra tapu kütüğündeki beyanlar hanesine (eski eserdir) kaydı yazılarak tescil ve ilân olunur. Bu ayırma ve tasnif sırasında resmî daire ve kurumlara tahsis edilmiş taşınmaz eski eserler varsa, daire ve kurumun da görüşü alınır.

MADDE 9 — 8 inci maddeye göre tescil edilen taşınmaz eski eserlerin koruma sahalarının tayini ve bu sahalar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılamıyacağı konusunda karar alma yetkisi Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'na aittir.

MADDE 10 — Hazineye, özel idarelere, köylere, kurumlara, belediyelere, İktisadî Devlet Teşekküllerine, özel kanunlarla kurulmuş teşekküllere ait olup, Milli Eğitim Bakanlığınca korunmaları lüzumu tespit ve ilân olunan her çeşit eski eser, tarihi ve tabii anıtlar ile bunlara ait korunma sınırları halindeki emlak ve arazi Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun mütalâasına istinaden Milli Eğitim Bakanlığının izni olmadıkça tüzel ve özel kişilere satılamaz. Bu gibi sahalarda yeniden imar ve ihya hakkı tanınmaz ve tapu verilmaz.

MADDE 11 — Taşınmaz eski eserlerin, tarihi ve tabii anıtların kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere Devlet dairelerine, belediyelere, resmî kurum ve kuruluşlara, genel menfaatlere yararlı millî derneklere intifa haklarının bırakılması veya kiraya verilmesi; bunlardan esasen vakıflara ait olan veya 10.9.1957 günlü ve 7044 sayılı Kanunla Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilmiş bulunanları hakkında adı geçen Genel

Müdürlüğün, diğerlerinde ise Milli Eğitim Bakanlığının iznine bağlıdır.

MADDE 12 — Kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde veya daimi intifaında bulunan taşınmaz eski eserlerden kaleler, şehir harabeleri ve her türlü tarihi harabelerde bunlara ait teferruat, tarihi ve tabii anıtlar ve bunların toplu olarak bulunduğu alanlardan Hazine adına kayıtlı bulunmayanları, karşılığında bedel ödemeksizin Hazine adına tescil ve Milli Eğitim Bakanlığının idaresine devredilirler. Şu kadar ki vakıf eserler ile belediyelere ait olanlar bu hükme tabi değildirler.

Kale ve surları, şehir harabeleri, taşınmaz eski harabeler ve bu mahiyette diğer tarihi tabii anıtlardan kısmen veya tamamen tüzel ve özel kişilere intikal etmiş veya imar ve ihya hakkı yoluyla kişilerin uhdesine geçmiş olanlar, değer bedelleri üzerinden kamulaştırılma veya değiştirme yoluyla Devlete intikal ettirililer. Bu kamulaştırma ve değiştirmelerde o arazinin üstünde veya altında bulunan ve bulunacak olan eski eserlerin eski eser değerleri hesaba katılmaz.

Bunlardan kaynağı vakıf olan ve çeşitli sebeplerle kısmen veya tamamen tüzel ve özel kişilerin eline geçmiş bulunan taşınmaz eski eserlerle tarihi ve tabii anıtların kamulaştırılmaları, ilgisi dolayısıyla Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılır. Belediye sınırları dahilinde bulunan eski eserlerin tarihi ve tabii anıtların İmar Kanunu gereğince tespit edilecek koruma sınırları dahilindeki taşınmaz malların, değer bedelleri üzerinden belediyeler tarafından kamulaştırılmalarında bu sahalarda çevresindeki eski eserlerin meydana çıkarılmasından doğacak değer farkları hesaba katılmaz.

MADDE 14 — Taşınmaz eski eserler mahiyetlerine tesir edecek şekil ve surette ifraz edilemezler.

MADDE 18 — Taşınmaz eski eserlerin, tarihi ve tabii anıtların buldukları yeri işgal edenler veya bu eserlerin malikleri, Milli Eğitim Bakanlığınca bu işle görevlendirilmiş uzmanlarına gerektiği zaman eserin kontrolü, incelenmesi, harita, plan ve rölevesinin yapılması, fotoğraflarının kalıplarının çıkarılması için izin vermeye ve kolaylık göstermeye mecburdurlar.

7 inci maddede yazılı kontrol yetkisiyle, bu maddede gösterilen iş ve görevleri yapma şekli ve şartları, konut dokunulmazlığı ve aile mahremiyeti ile bağdaştırılabilecek esaslar dahilinde hazırlanacak yönetmelikte belirtilir."

"Taşınmaz eski eserler

MADDE 21 — Her türlü müzelerin kurulması, yaşatılması ve geliştirilmesi Milli Eğitim Bakanlığının görevidir.

Bakanlıklar, kamu ve tüzel kişiler ile kamuya yarar dernekler, bu husustaki statüler gereğince izin almak ve kontroları Milli Eğitim Bakanlığınca ait bulunmak şartıyla kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesini ilgilendiren işlerde, taşınmaz ve taşınmaz her çeşit eski eserlerden ve etnoğrafik eşyadan mürekkep koleksiyonlar meydana getirebilirler, müzeler kurabilirler.

Özel kişiler, yönetmeliğine göre her türlü eşyadan müteşekkil koleksiyonlar meydana getirebilirler. Ancak bunlar kanun kapsamına giren eski eserlerden müteşekkil koleksiyonculuk faaliyetlerini en geç altı ay içinde Milli Eğitim Ba-

kanlığına bildirmek zorundadırlar. Millî Eğitim Bakanlığı bunları usulüne uygun olarak tescil eder.

MADDE 22 — Yurt içindeki eski eserlerle müze ve özel ve resmî koleksiyonlarda bulunan eserler, değiştirme suretiyle dahi olsa hiçbir surette yurt dışına çıkarılamaz.

Ancak Türkiye'deki kordiplomatik mensupları, Türkiye'ye girişlerinde deklare suretiyle beraberlerinde getirdikleri yabancı menşeli eski eserleri, çıkışlarında da beraberlerinde götürülebilirler.

Bu eserlerin giriş ve çıkışlarında yapılacak muameleler, istenecek belgeler ve ilgili diğer hususlar Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak özel bir yönetmelikte belirtilir.

MADDE 23 — Yurt dışından eski eser ithali serbesttir."

"IV — Eski eser ticareti

MADDE 25 — Eski eser ticaretinin konusu 20 nci madde gereğince tasnif ve tescil dışı bırakılan taşınır eski eserlerle, 2 nci maddenin 2 nci fıkrası dışında kalan etnoğrafik eserlerdir. Bunun dışında müzeliğe hiçbir eser Millî Eğitim Bakanlığının izni olmadan ticaret metaı olarak alınıp satılamaz, yerli ve yabancılar tarafından yurt dışına çıkarılamaz.

V — Kazılar:

MADDE 32 — Bu kanunun hükümlerine tabi, taşınır ve taşınmaz eski eserleri meydana çıkartmak üzere, araştırma, sondaj ve kazı yapma hakkı sadece Millî Eğitim Bakanlığına aittir.

İlmî ve mali yeterliği Millî Eğitim Bakanlığınca tasdik ve kabul olunan Türk ve yabancı heyet ve kurumlara araştırma izni, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, sondaj ve kazı yapma izni bu Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile verilir. Askerî yasak bölgelerde yapılacak araştırma, sondaj ve kazılarda Millî Savunma Bakanlığının da izninin alınması şarttır. Sondaj ve kazı ruhsatnamesi Millî Eğitim Bakanlığınca sözü geçen heyet ve kurumların göstereceği ilmi yeterliği bulunan uzmanlar adına düzenlenir. Millî Eğitim Bakanlığınca haklı görülebilecek sebep olmadıkça heyet ve kurumlar ruhsatnamedeki temsilcilerini değiştiremezler.

MADDE 33 — Millî Eğitim Bakanlığı elemanları tarafından yapılacak araştırma, sondaj ve kazılar bu bakanlığın iznine bağlıdır. Kazılarda meydana çıkan eserler kazı yapan heyet ve kurumlar tarafından kazı sonunda Millî Eğitim Bakanlığının göstereceği Devlet müzesine naklolunur.

Kazıda ve jeoloji araştırmalarında elde edilen insan ve hayvan iskeletleri ile bilimum fosiller tabiat müzeleri ile üniversitelere veya ilgili diğer Türk bilim kurumlarına verilebilir.

MADDE 45 — Türkiye'deki elçilikler ve konsolosluklar mensuplarına kazı, sondaj ve araştırma yapma izni verilemez.

MADDE 47 — Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde, yer üstünde su ve yer altında yeni bulunan taşınır eski eserleri 4 üncü maddede yazılı makam ve mercilere, aynı maddede yazılı süreler içerisinde haber verenlere, eserin maddî ve antik kıymeti gözönünde tutularak, Millî Eğitim Bakanlığı uzmanlarınca takdir ve tespit olunacak değerinin,

a) Eski eser, haber verenin tapulu mülkü içinde ise %50 sine kadar,

b) Eski eser başkasının mülkü içinde bulunmuş ise, haber verene %25 ve mülk sahibine %10 u kadar,

c) Eski eser Devlete ait arazide bulunmuş ise, haber verene %25 ine kadar ikramiye verilir.

Yeniden bulunup da 4 üncü maddede yazılı süreler içinde haber verilmediğinden dolayı gizlenmiş sayılan eski eserleri haber verenler ile bunları yakalayan kamu görevlilerine 1905 sayılı Kanunda taşınır mallar için gösterilen oranlar dahilinde ve özel yönetmeliğine göre kurulan komisyonca takdir edilecek ikramiye verilir.

Eski eserleri bulan, haber veren ve yakalayan kişiler, birden fazla kişiler ise bu maddede yazılı ikramiyeler bunlar arasında eşitlikle paylaşılır.

Yukarıda belirtilen tahakkuk ve tediyesine ait işlemler Maliye ve Millî Eğitim Bakanlıklarınca hazırlanacak yönetmelik esasları dairesinde yapılır.

MADDE 48 — Bu kanunun 24. maddesine aykırı hareket edenler üç aydan bir yıla hapis ve 500 liradan 5.000 liraya kadar ağır para cezasına çarptırılırlar.

Suçlu işleyenler eski eserlerin korunmasında görevli kişiler ise cezaları bir misli arttırılır.

MADDE 49 — Bu kanunun 4. ve 5. maddelerine aykırı hareket edenler iki yıldan beş yıla kadar hapis ve 5.000 liradan 20.000 liraya kadar ağır para cezasına mahkum edilirler. Suçlu işleyenler eski eserlerin korunmasında görevli kişiler ise verilecek ceza bir mislik arttırılır.

MADDE 50 — Bu kanunun 21, 22, 25, 26, 27, 28 ve 29 uncu maddelerine aykırı hareket edenler üç yıldan beş yıla kadar hapis, 5.000 liradan 30.000 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir. Suçlu işleyenler eski eserlerin korunmasında görevli kişiler ise cezalar bir misli arttırılır.

MADDE 51 — Ruhsatsız sondaj ve kazı yapanlar, eski eser kaçakçılığı yapanlar veya eski eser kaçakçılığını teşvik edenlere iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve 5.000 liradan 10.000 liraya kadar ağır para cezası verilir. Bu kişilerin buldukları eski eserler herhangi bir bedel ödemeksizin ellerinden alınır. Kazı ve sondaj sebebiyle eski eserlere verdikleri zarar ve ziyan kendilerine ödettilir.

Suçlu işleyen kişiler eski eserlerin korunmasında görevli ise cezaları bir misli arttırılır.

YERBİLİMCİ GÖREVİNİ YAPMALI

Doğal anıtlarımızın nasıl korunması ve yağma konusu olduğundan yıllardır yakını dururken bu yasa bir kenarda durmuş. Şimdi konuya bilinçli ve örgütlü bir şekilde yaklaşma hazırlıkları yapılırken yasa'nın sağladığı olanakları da yeniden değerlendirmek gerekiyor. Bu yasa maddelerinden yararlanarak her türlü taşınabilir eski eserin satılması tahribi, kaçırılması ve gizlenmesini önleyebiliriz. Taşınmaz Doğal anıtların ise her türlü işletme yada yapı ile tahribi, talan edilmesi ve kötüye kullanılması önlenileceği gibi her yönünden değerlendirilmesi de olanaklı oluyor. Bu koruma önlemlerinin alınmasını sağlamak üzere hertürlü başvuruyu yapmak

ve alınacak kararların duyurulması ve yürütmeye yardımcı olmak TJK'nun birincil görevlerinden biri. TJK bu görevi üstlenmeye hazırdır ve bu yoldaki girişimlerini yönlendirmek için bir "Doğal Anıtlar Kurulu" kurulması kararlaştırılmıştır. Kurul kendi derlediği ve tüm yerbilimcilerden gelecek bilgi ve belgeleri düzenleyerek koruma kararlarına gerekçe ve öneri hazırlayacak ve koruma kararlarının yürütülmesine TJK katkısını örgütleyecektir.

Doğal Anıtların korunması gereğine inanmış tüm yerbi-

Palinoloji, bazı kuruluşlar ve üniversitelerimiz

EROL AKYOL *Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı*

Palinoloji, özellikle Türkiye'de geçmişi çok kısa olan, genç, ama bir çok alanlarda uygulama bulan bir bilim dalıdır. Günümüz Türkiye'sinde Palinoloji, botanik, ormancılık ve tıp alanlarında uygulanmaktadır. Bu konulardaki sorunların neler olduğu, hem bilimiz, hem de konumuz dışında kalmaktadır. Fakat Stratigrafik Palinoloji uygulamasının durumu nedir? Ekonomimiz bünyesindeki hangi kuruluşlar, Palinoloji'den nasıl yararlanıyorlar? Bu kuruluşlar ondan gerektiği gibi yararlanıyorlar mı? Türkiye'nin günümüz stratigrafik palinolog kadrosu ne durumda-

dır? Yeter sayıda stratigraf palinolog var mıdır? Yok ise ve bunun yanında, şimdiki kadronun ileride yerini alacak yenilerin yetiştirilmesi için neler yapılmalıdır

Önce, Palinoloji kapsamına giren fosillere ve bu bilim dalının uygulandığı alanlara kısaca değinmek yararlı olacaktır:

Palinoloji temelde, çiçeksiz ve çiçekli bitkilerin üremelerini sağlayan "spor" ve "pollen" adı verilen hücreleri konu edinmiştir. Bu nedenle ondan, özellikle, botanistler, ormancılar ve ta-

limcilerimizden öncelikle yıkım ve yağma konusu olan Doğal Anıtları TJK'na duyurmalarını, bunlar üstüne bildiklerini ve ellerindeki belgeleri iletmelerini ya da bunların sağlanması için yol göstermelerini beklemekteyiz.

Kültür ve bilim yaşamımıza kazandırılacak her yeni Doğal Anıt yerbilimcilerimiz için bir sevinç ve gönenc kaynağı olacaktır.

Yerbilimciler görev başına.